

1978-80 čas **Rudých brigád**
(referát)

Petra Lukešová

MU FF

1. 12. BRNO

Počátek 70. let nebyl pro ekonomiku vyspělých západoevropských států právě šťastným obdobím. Na podzim roku 1973 ji navíc postihl nečekaný tvrdý úder-země vyvázející ropu, sdružené v organizaci OPEC, se rozhodly zvýšit cenu ropy o 70 % a zároveň její export o 10 % snížit. V praxi to znamenalo růst do hvězdných výšin.

Pro Itálii, zemi chudou na suroviny a energetické zdroje vůbec, byl dopad tohoto rozhodnutí zvláště citelný. Přinesl nejen omezování výroby a zavírání továren, ale i další znehodnocování měny, jehož důsledkem bylo zvyšování cen dovozu a rozšíření „černé ekonomiky“. Státu nezbývalo než se zadlužit, přijmout půjčky od německých bank a od Mezinárodního měnového fondu.

V těchto krizových podmínkách se v neklidné zemi a jejím společenském a politickém životě objevil náznak změny, která slibovala naději a snad i možnost budoucího obratu. Na XIII. kongresu PCI v březnu 1972 byl jejím tajemníkem zvolen Enrico Berlinguer. Přestože tento muž křehkého vzhledu, původem ze zámožné sardinské šlechtické rodiny, sklonem k rétorice a k bombastickým veřejným vystoupením právě neoplýval, charisma mu rozhodně nechybělo. Díky svému intelektu, rozhodnosti a osobní autoritě se mu podařilo narušit letitý kurs strany, jež bychom mohli označit jako „důstojná nehybnost“. Na podzim 1973 publikoval sérii článků, v nichž načrtl projekt „historického kompromisu“ mezi komunisty, socialisty a křesťanskými demokraty, kterým se mělo odvrátit nebezpečí možného nástupu autoritativní vlády v důsledku šířícího se terorismu.

Nový tajemník PCI odmítl názor, že křesťanská demokracie je „nehistorickou kategorií“, reakční stranou a upozornil na její pestrou sociální skladbu, na síly, které mají zájem na reformách, na ukončení politiky mrhání veřejnými prostředky, jež se stavějí proti „bezuzdnému individualismu a pošetilému konzumismu“. Apeloval rovněž na dělnické vrstvy a vyzval je k obětem ve jménu ustavení prostší společnosti, jež by byla „spravedlivější, méně nerovná, opravdu svobodnější, demokratičtější a lidštější“. Enrico Berlinguer svým projektem vědomě navazoval i na zkušenost rezistence z doby války, která se sice promítla do ústavy, ale nikoli do politického systému země. Nedocenil však proměnu, kterou italská společnost v posledním dvacetiletí prošla, jež přinesla zásadní posun hodnot v myslích i konání lidí. Většina Italů pohlížela na vlastní přítomnost a budoucnost spíše v pojmech materiální a konzumní reality, než z hlediska poněkud puritánských ideálů, s nimž vystoupil nový tajemník PCI.

„Historický kompromis“ byl zároveň pokusem italských komunistů o vytyčení tzv. „třetí cesty“ k socialismu, jež neměla být opakováním sovětské zkušenosti, ani následováním sociálně demokratické linie. Brzy se mělo ukázat, že Berlinguerův program vzbudil daleko větší ohlas v cizině, než

ve vlastní zemi, nicméně některé ze zásad „historického kompromisu“ zcela nezapadly ani v Itálii a staly se podnětem k veřejným diskusím a názorovému tříbení.

Berlinguerův projekt našel větší odezvu mezi dělnictvem, pro něž dopad hospodářsko recese a ropné krize znamenal především zvýšenou nezaměstnanost. Zavírání továren a rušení výrobních závodů, ať domácích či zahraničních, bylo doprovázeno odlivem kapitálu do zahraničí, do Portugalska, Španělska a dalších zemí, kde nižší mzdy byly zárukou vyšších zisků. Dělníci na to reagovali obsazováním továren, solidárními stávkami, které měly nejednou i celonárodní ráz. Jednalo se ale o akce ryze obranného charakteru a nejednou končily porážkou stávkujících. Zatímco odborové centrály nabádaly k umírněnosti, mezi dělnictvem se silně angažovali příslušníci různých extrémně levicových skupin, k nimž se v roce 1970 přidružila i organizace **Rudé brigády**.

Její základna sestávala z lidí nejrůznějšího sociálního původu i politické minulosti. Nacházíme mezi nimi nejen účastníky studentského hnutí v r.1968, ale i maoisty, někdejší členy komunistické mládeže a dokonce militantní katolíky, které náboženský idealismus přivedl až k fanatismu. Většinou pocházeli z dělnických rodin nebo střední vrstvy, ale výjimkou nebyl ani lidé z konzervativních šlechtických kruhů. Přes všechnu různorodost je spojoval přesvědčení, že v jejich silách je urychlit chod dějin. Se zklamáním prožívali odliv revoluční vlny v první pol.70. let a po dlouhých diskusích dospěli k závěru, že obratu mohou dosáhnout jedině násilnými akcemi vedenými v podzemí, které měly vyhrotit protiklady kapitalismu a přerůst v nevyhnutelnou srážku mezi vykořisťovanými a vykořisťovateli. Jejich první akce - dvacetiminutový únos šéfa firmy *SIT SIEMENS* na jaře 1972 - ještě neměla krvavý charakter. O dva roky později se metody Rudých brigád přiostrily. Jejich příslušníci unesli a v zajetí 35 dní drželi soudce Maria Sossiho. Existence Rudých brigád se tak stala známou celé Itálii. Bezpečnostní orgány na únosy reagovaly systematicky pojatou akcí zaměřenou nejen proti organizaci Rudých brigád, ale i proti ostatním extrémním skupinám, která přinesla lidské oběti na obou stranách.

V pol. 70. let se italská ekonomika konečně dokázala vymanit z dlouhodobé recese a začala opět nabírat dech k vzestupu, zvláště pak její exportní odvětví. To přirozeně znamenalo, že by se průmysl dokázal vypořádat se všemi dřívějšími problémy, že by došlo k jeho modernizaci a ozdravení jednotlivých odvětví.

Během jarní kampaně při regionálních volbách v r.1975 se křesťanští demokraté prohlašovali za sílu, která zajistí zemi klid a pořádek, zatímco jejich hlavní protivník, komunisté, opírající se o „rudé provincie“ (Emilie-Romagna, Toskánsko, Umbrie), vystupovali pod heslem „strany čistých rukou“. V červnových volbách získali křesťanští demokraté 35 %, komunisté 33 % a socialisté 12 % hlasů, což znamenalo výrazný

úspěch levice. Komunisté zvítězili v Lombardii, Piemontu, Ligurii a takřka ve všech velkých centrech poloostrova. Levice jako celek se tak přiblížila na dosah magické hranice 51 %. To bylo pro vedení křesťanské demokracie varovné znamení, na něž reagovalo tím, že novým tajemníkem strany zvolilo politiky spíše druhého sledu, Benigna Zaccagniniho, známého partyzánskou minulostí. Zaccagnini měl pověst čestného muže, který nebyl zapleten do žádného z mnoha finančních a korupčních skandálů, tak charakteristických po jeho významnější druhy ve vedení DC.

Situace, kdy na jedné straně zaznamenala volební úspěch levice, zatímco na druhé straně zeslábly pozice křesťanské demokracie, jako by zapadla do celkově komplikovaného a dramaticky se vytvářejícího politického obrazce v celém Středomoří. Jeho dalšími projevy například byly revoluce v Portugalsku, poslední dny frankistického režimu ve Španělsku, možnost, že by levice mohla v duchu nového kursu „eurokomunismu“ převzít moc ve Francii, hrozba války o Kypr mezi Tureckem a Řeckem Vše jakoby nasvědčovalo tomu, že se „měkký podbřišek“ NATO ve Středomoří zhroutí. Americký vyslanec v Římě J.Volpe se v rozhovoru pro týdeník Epoca v září 1975 vyjádřil ne zcela diplomaticky, když uvedl, že jeho vláda nepřipustí vstup italských komunistů do vláda, a stejné stanovisko tlumočil krátce po něm i státní tajemník USA Kissinger. Ještě větší senzaci však vyvolalo prohlášení vůdce PCI E.Berlinguera, že v případě volebního vítězství jeho strany by Itálie i nadále zůstala členem NATO.

V nervózní atmosféře června 1976, v níž znovu nechyběly atentáty a jiné teroristické akce, proběhly parlamentní volby, jejichž výsledky vyvrátily všechny sondáže a ukvapené předpovědi o pádu DC. Křesťanští demokraté získali 38,7 % a komunisté 34,4 % hlasů. Z voleb vzešla nová křesťanskodemokratická vláda Giulia Andreottiho, který vedl i následující dva kabinetu, zatímco jeho stranický kolega Aldo Moro sondoval možnost užší spolupráce s komunisty. Ti postupně opouštěli své jednoznačně opoziční stanovisko a zvažovali možnosti spolupráce. Tuto radikální změnu, jež se inspirovala linií „historického kompromisu“, nebyla s to pochopit velká část voličů, zvláště intelektuálové a mladí dělníci nejvíce postižení nezaměstnaností. Znovu se objevilo vření mezi studenty, kteří v únoru 1977 obsadili římskou univerzitu. Na počátku března studentská demonstrace přerostla do čtyřhodinové pouliční bitky s policií, během níž třeskly i výstřely. K pouličním bouřím mládeže došlo také v centru „rudé provincie“, v Bologni, v jejíž ulicích dokonce hlídkovala obrněná auta.

Studentské a mládežnické bouře roku 1977 hodnotila extrémní levice, na prvním místě Rudé brigády, jako počátek oné situace, kdy promyšlené teroristické úder měly zcela ochromit fungování státu. Jejich „strategie ničení“ se zaměřovala na atentáty proti soudcům, novinářům a vysokým

policejním úředníkům; jen v roce 1977 zavraždili 7 a zranili 40 lidí. Nikdo však nepředvídal čin, k němuž došlo 16.března 1978. Giulio Andreotti měl právě představit novou vládu a oznámit sněmovně, že tato vláda bude mít podporu komunistické strany. Komando Rudých brigád přepadlo na cestě do parlamentu Alda Mora, snad nejkonceptnějšího z politiků křesťanské demokracie, postřílelo jeho eskortu a jeho samého zajalo, aby jej po 54 dnech věznění nakonec zavraždilo. Únos Alda Mora šokoval celou zemi. Odbory vyhlásily generální stávkou, na nejvyšších místech státu se řešila choulostivý otázka, zda by se nakonec přece jen nemělo ustoupit vyděračským podmínkám teroristů, a politikův život tak zachránit. I když dodnes neznáme všechny detaily tajných jednání, jedno je jisté – republika teroristům neustoupila, a tím předurčila, že postupně degenerovali na skupiny vrahů bez politické přitažlivosti. Přestože byly proti Rudým brigádám nasazeny značné policejní síly, jejich úsilí nebylo úspěšné a dalším teroristickým útokům zabránit nedokázaly. V roce 1978 jim padlo za obět 29, v roce 1979 22 a v roce 1980 dokonce 30 lidí – dělníků, univerzitních profesorů, novinářů, členů křesťanské demokracie i komunistické strany.

Nesmyslné vraždění, které se již nedalo omluvit žádnými ideovými cíli, začalo řady teroristických organizací vnitřně nahlodávat a postupně rozkládat. V dané situaci sehrál mimo jiné pozitivní roli i zákon, podle něhož se značně snižovaly tresty teroristům, kteří byli ochotni spolupracovat s policií. Díky němu a rozhodnosti, obratnosti hlavy protiteroristických sil, generála karabiniérů Carla Alberta Dalla Chiesy, se podařilo k spolupráci získat několik klíčových „kajícníků“, jejichž výpovědi umožnily rozbít ultralevá teroristická hnízda a na dlouhou dobu zcela utlumit jejich činnost.

Po celý temný čas působení Rudých brigád hráli jednu z dominantních rolí při obraně demokracie a republiky italští komunisté. Řadu svých rozhodnutí mohla vláda realizovat jen s jejich podporou. Na počátku roku 1979 však vedení PCI konstatovalo, že k polílu na moci nemá ani o krok blíž než před dvěma roky. Linie „historického kompromisu“ podle jeho názoru selhala.

A že byla pro mnohé přívržence PCI jen těžko stravitelným soustem, se ukázalo v červnových volbách, kdy komunisté ztratili přízeň 1,5 milionu někdejších voličů. To byl příliš výmluvný výsledek. V listopadu 1979 E.Berlinguer oznámil konec „historického kompromisu“ a strana nastoupila kurs „demokratické alternativy“, spojení všech sil levice, která by zbavila křesťanské demokraty mocenského monopolu. Nová strategie však přišla příliš pozdě a polemika, která se rozvinula mezi komunisty a socialisty, dokázala, že nejsou schopni nalézt společnou řeč.

Ve stejné době, kdy se zhroutil pokus o „historický kompromis“, utrpěly vážnou porážku i dosud mocné odbory. Zatímco na poč. 70.let zaměstnavatelé ustupovali, na konci

desetiletí se cítili dostatečně silní, aby mohli přejít k ofenzivě. Bedeme-li se i nadále vyjadřovat vojenskou terminologií, tak hlavní válčištěm se stal turínský *Fiat*. K prvnímu útoku došlo na konci roku 1979, rozhodující ofenziva však přišla o rok později: vedení podniku se náhle rozhodlo propustit 14 000 dělníků s odůvodněním, že na mezinárodních trzích klesla poptávka. Reakce odborářů byla okamžitá-po vzoru svých polských druhů v gdaňských loděnicích obsadili továrny. Avšak obratné manévry G.Agnelliho, šéfa průmyslového gigantu, dělníky rozdělilo, podemlelo jejich solidarity a odborářským vůdcům nakonec nezbylo, než podepsat pokořující dohodu, která se rovnala kapitulaci. V dané chvíli si jen málokdo uvědomoval, že tento podpis představuje precedens, který posadí v příštím desetiletí.

Dalo by říci, že události ve *Fiatu* víceméně uzavřely celou dějinnou epochu. Na jejím počátku byla studentská rebelie, která pokračovala v mocné stávkové vlně v první polovině 70.let. Později republika dokázala ubránit demokracii a vypořádat se s násilím, ale nedokázala už najít cestu k takovému kompromisu politických sil, který by umožnil přijmout a zavést opatření jež by zbavily její ekonomiku a celou společnost starých i nových nepřiměřeností brzdících její další vývoj.

Seznam použité literatury:

PROCACCI, GIULIANO. Dějiny Itálie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997.